

Slovenská Bohorodička v Ľutine

Autorom slovenskej ikony Bohorodičky v Ľutine je Edmund Bachman Sabó, žijúci v Košiciach. Na vznik tejto ikony spomína takto:

„V januári 1985 prišiel k nám páter Michal Fedor SJ a zadal mi úlohu namaľovať novú ikonu Bohorodičky pre Ľutinu. Osobne som nepatril medzi slobodných umelcov, ktorí mohli maľovať ľubovoľné témy. Od začiatku som riskoval, že mi môžu prísť previnenie za nepovolenú zárobkovú činnosť, s priťažčením nepovoleného rozširovania náboženskej tematiky.“

Utajenie maľby a možnosti ukrytia rozrobenej ikony bolo vtedy u inžiniera Edmunda Bachmana hlavnou témou. Pre žiadosť o devízový prísľub patrilo aj jeho byt k podozrivým a on mohol počítať s kontrolou ŠtB.

Keďže mal malé deti v škole a učitelia vedeli, že rád kreslí, často ho prosili, aby vyzdobil triedu nástennými novinami. To ho priviedlo k dobrej myšlienke. Na zadnej strane ikony urobil „druhú tvár“ – rozrobené pionierske nástenné noviny. Ak by niekto zrazu bez ohlásenia prišiel, stačilo dosku obrátiť a dotýčny sa mohol na vlastné oči presvedčiť, ako zanietene pracuje na školskej výzdobe... Počas práce na ikone dvakrát použil tento trik. ŠtB na to neprišla. Bohorodička mala byť zobrazená v ľudovom kroji z miestnej oblasti ako Bohorodička Hodigitria – ukazovateľka cesty. Známa, pochádzajúca od Studeného Potoka, mu doniesla fotografie ženy v kroji.

Nasledujúce mesiace prebehli v znamení hlbokého duchovného dialógu medzi Bohorodičkou, jej Synom Ježišom a našou rodinou. Všetky naše starosti spojené s plánovanou cestou a neznámou budúcnosťou sme vložili do ich rúk. Zdá sa, že naše každodenné spoločné modlitby sa akoby odzrkadľovali v ikone. Celkom cudzí ľudia, ktorí o udalostiach nič nevedeli, vraveli, že výraz Máriinej tváre je veľmi ustarostený, ak nie dokonca smutný.“

Maľovanie tejto ikony bolo pre pána Edmunda komplikované ešte aj tým, že v decembri 1984 požiadal o devízový prísľub na dovolenku v Juhoslávii. Pretože v tom čase pre mnohých dovolenkárov to bola jediná možná cesta, ako opustiť ČSSR, podmienky z roka na rok sprísňovali.

Adepti na dovolenku boli doma bez ohlásenia navštevovaní členmi Štátnej bezpečnosti, často inkognito ako montéri kúrenia, plynu, elektrikári alebo prichádzali s policajtmi v uniformách. Prezerali byt, či nábytok už nie je vyvezený, alebo iné podozrivé veci súvisiace s pripravovaným útekom. Pýtali sa detí, či rodičia neodnášajú večer veci z bytu.

Kuchyňa v byte sa zmenila na maliarsku dielňu. Táto práca sa nedala zamaskovať alebo rýchlo odpratať, keď náhodou niekto zazvonil. O maľovaní ikony nevedeli ani jeho najbližší príbuzní, aby sa náhodou niekde nepreriekli.

Nikto ho nepodozrieval, možno preto, lebo jeho šéf v práci vedel, že už šesť rokov tvrdo pracuje na zakúpenom sedliackom dome na Gemeri, pri Revúcej. To bola záruka, že neutečie.

Začal na ikone pracovať. Opisuje to takto: *„Pri maľovaní ikon sa zvyčajne najprv pripraví pozadie, rúcho a nakoniec sa maľujú časti inkarnátu – časti tela a tvár, aby sa počas práce tvár nepoškodila. V tomto prípade som však začal s maľbou*

tváre. Chcel som v prvom rade dosiahnuť taký výraz tváre, aký som si v duchu predstavoval, a potom sa už ďalej spokojnejšie venovať záverečným prácam na ikone. Pri existujúcej tvári sa ľahšie vedie dialóg maliara s osobou, ktorú má ikona sprítomňovať. Tento neustály dialóg, rozhovor je vlastne modlitbou. Niekedy sa i maľovanie ikon zrovnáva s malou bohoslužbou, počas ktorej tiež dochádza k metamorfóze, k premene predmetu z prírodnej látky na predmet duchovného kultu Cirkvi východného obradu, na ikonu. V tomto zmysle platí i moje osobné tvrdenie, že správne maľovanie ikon je vlastne proces, počas ktorého dochádza k zviditeľneniu modlitby – **ikona je zhmotnená modlitba.**

Hoci páter Michal Fedor dôveroval jeho práci, chcel sa poistiť ešte posudkom odborníka, či je ikona vhodná do Ľutiny. Keď mu Edmund ikonu doviezol, povedal mu, aby ju rozbalil, že o chvíľu príde pani reštaurátorka Dr. Spoločníková a posúdi ju. Autor ikony sa vystrašil, lebo s tým nepočítal. Reštaurátorka sa na ikonu dlho pozerala a potom povedala: „*Viete, pán inžinier, som veľmi pozitívne prekvapená. Úprimne povediac, bola som pripravená na niečo sladkasté, gýčové, ako zvyknú maľovať amatéri, ale to, čo tu vidím, má vysokú úroveň cirkevného umenia. Je to hodné pre Ľutinu! Núti človeka len v tichu stáť pred ňou a meditovať. Blahoželám!*“

Ing. Edmund Bachman emigroval do Nemecka a už sa s pani reštaurátorkou nestretol. Toto sú dejiny známej slovenskej ikony z Ľutiny.